

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafroz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Raupov Xolmamat Rashidovich, Xaitova Olmaxon Saidovna

O'ZBEKISTONDA KON-METALLURGIYA SOHASI TARAQQIYOTIDA BERUNIY

ILMIY METODOLOGIYASINING O'RNI 13-19

Muminov Ulmas Ravshanqulovich

QADIMGI TURKIYLARDA DAVLATCHILIK AN'ANALARI 20-30

Azamatova Gulmira Bayirbekovna

MEHNAT MIGRATSIYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI:

XALQARO STANDARTLAR VA MILLIY QONUNCHILIK 31-37

Absalom Ziyadullayevich Xujanazarov

YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SURXONDARYO VILOYATIDA

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI O'ZGARISHLAR 38-43

Allamuratov Shuxrat Ashurovich

BUXORO AMIRLIGINING ICHKI SAVDO-TRANZIT ALOQALARIDA

AMUDARYO SUV YO'LINING O'RNI 44-49

Sabirov Mansurbek

AMUDARYO SOHILI BO'YLAB XALQARO KARVON YO'LIDA RIVOJLANGAN

O'RTA ASR VA SHAHARLARI SAHIFASI 50-53

Matnazarova Mohira Uktamovna

KO'CHMANCHI CHORVADORLAR CHORVACHILIK XO'JALIGINING

SHAKLLANISH OMILLARI 54-59

Shukurillayev Yunus Asrorovich

BUXORO AMIRLIGIDA HARBIY UNVON VA MANSABLARGA TAYINLANISHIGA

OID HUIJATLAR TAHLILI (QO'SHBEGI DEVONXONASI ARXIVI HUIJATLARI ASOSIDA)..... 60-67

Esanova Nilufar

O'ZBEKISTONDA XALQARO MUNOSABATLARNING USTUVOR YO'NALISHLARI

VA ULARNING SANOAT RIVOJLANISHIDAGI BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI 68-73

Jumayev Abdumo'min Fayziyevich

IBN SINONING ASH-SHIFO ASARINING ISLOM VA YEVRONA FALSAFASIGA TA'SIRI 74-82

Pardaxol Normamatova Ochildiyevna

MUSTAQILLIK YILLARIDA SURXONDARYO VILOYATINING

SOG'LIQNI SAQLASH SOHASIDAGI XALQARO HAMKORLIGI 83-87

Elboyeva Shaxnoza

O'ZBEK OLIMALARINING XALQARO ILM-FAN, MADANIYAT RIVOJIGA

HAMDA FAN VA TEXNIKA TARAQQIYOTIGA QO'SHGAN HISSALARI 88-94

Джаббарова Юлдуз Джуманиязовна

РОЛЬ ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ В ФОРМИРОВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ

ИДЕНТИЧНОСТИ БУДУЩИХ ВРАЧЕЙ В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА 95-100

Tuyev Fazliddin Erkinovich

2009–2011-YILLARDA BUXORO, SAMARQAND, NAVOIY SANOATIDA

O'SISH VA XALQARO HAMKORLIK DINAMIKASI 101-104

<i>Жураева Камола Сайфиддиновна</i> КАСПИЙСКИЙ РЕГИОН ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ УЗБЕКИСТАНА	105-109
<i>Abdujabborov Kamoliddin</i> QADIMGI BAQTRIYA VA AVESTO JAMIYATI DAVRI QISQACHA TAHLILI	110-115
<i>Mamanov Abdurahim Abduhakimovich</i> TEMURIYLAR VA ULARDAN KEYINGI SULOLALAR DAVRIDA DINIY HOKIMIYATNING KUCHAYISHI (SABABLAR VA NATIJALAR)	116-122
<i>Xolmatov Shukurillo Ziyoviddin o'g'li</i> INGLIZ TILLI TADQIQOTLARDA ILK O'RTA ASRLAR MARKAZIY OSIYO TARIXINING O'RGANISH BOSQICHLARI	123-128
<i>Djurayev Baxtiyor Rajaboyevich</i> O'ZBEKISTON IJTIMOY-IQTISODIY HAYOTIDA AYOLLARNING O'RNI VA GENDER TENGLIGI MASALALARI (TARIXIY-IJTIMOYIY TAHLIL 1991-2025-YY)	129-136
<i>Matyagbov Toyirjon Sultanbayevich</i> JANUBIY OROLBO'YI HUDUDIDA NEOLIT DAVRI KULOLCHILIGIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	137-140

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Султанова Дина Файзрахмановна</i> ОБЩЕНАУЧНАЯ МЕТОДОЛОГИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО ИНСТИТУЦИОНАЛИЗМА В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ ОТРАСЛИ КОНЕВОДСТВА НА ТЕРРИТОРИИ СОВРЕМЕННОГО УЗБЕКИСТАНА	141-153
<i>Shodmonov Abduvohid Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTON TARIXIY YODGORLIKLARINI RAQAMLI TURIZM ORQALI SAQLASH VA RIVOJLANTIRISH	154-157

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Otamuratov Sarvar</i> YOSHLARGA OID DAVLAT SIYOSATI: XALQARO TAJRIBA ASOSIDA YANGI TASHABBUSLAR VA QONUNGA TAKLIF ETILAYOTGAN MUHIM QO'SHIMCHALAR	158-164
<i>Tashanov Abduxoliq</i> BUZG'UNCHI G'OYA VA BUZG'UNCHI FAOLIYATNING SHAKLLANISHIDA SALBIY TARBIYA VA ATROF-MUHIT TA'SIRI	165-171
<i>Raxmatova Xolidaxon Xolikovna</i> XOJA AHROR VALIY MUROSAGA OID QARASHLARINING FALSAFIY MOHIYATI	172-178
<i>O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna</i> ABDULXAMID SULAYMON O'G'LI CHO'LPONNING BADIY-ESTETIK MEROSI	179-183
<i>Yazdonov Ulug'bek Tashmurotovich</i> TA'LIM VA TARBIYA – JAMIYATNI MA'NAVIY-MADANIY DEFORMATSIYALASHUVDAN SAQLOVCHI OMILDIR	184-189
<i>Абдуллаева Махбуба Нуруллаевна, Жалалова Гулбахор Одилжоновна</i> КОГНИТИВНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ НАУКИ В IX – XII ВЕКАХ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	190-197

<i>Rasulov Hakim Mamanovich</i> DAVLAT VA JAMIYAT O'ZARO ALOQADORLIGINING SIYOSIY-INSTITSIONAL TAHLILI	198-201
<i>Azamova Sitora Ayonovna</i> O'ZBEKISTON ZAMINIDA EKOLOGIK MADANIYATNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	202-206
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich</i> FUTUROLOGIK TAFAKKURDA SUN'IY INTELEKTNING NAMOYON BO'LISHI	207-212
<i>Namazova Yulduz Muzaffarovna</i> RAQAMLI SIVILIZATSIYA SHAROITIDA MILLIY TA'LIMNING STRUKTURAVIY-FUNKSIONAL JIHATLARI	213-217
<i>Abdurazoqov Gulmurod Musurmonqulovich</i> MAFKURAVIY OMILLARNING YOSHLAR KAMOLOTIGA TA'SIRI NAMOYON BO'LISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	218-224
<i>Tojibayev Baxromjon Turabayevich</i> "PREKARIAT" TUSHUNCHASINING GENEZISI: ETIMOLOGIYA, FALSAFIY-IJTIMOYIY ANGLASH	225-229
<i>Tursunova Laylo Ergashevna</i> TILAB MAHMUDOVNING ADABIY ESTETIK QARASHLARINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI	230-235
<i>Филиппов Ольгерд Александрович</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБЩЕСТВА	236-244
<i>Chorieva Madina Aliyevna</i> INKLYUZIV TAFAKKUR — JAMIYATNING BARQAROR RIVOJLANISHINING FALSAFIY ASOSI	245-249
<i>Zakirova Nigora Xalmaxammatovna</i> AXBOROT MAKONIDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH JARAYONINI RIVOJLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI HAL ETISH IMKONIYATI	250-254
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> AXBOROT IMPERIALIZMI TAHDIDLARI	255-261
<i>Karimov Zafarbek Ataboyevich</i> TA'LIM TIZIMINI SOTSIOLOGIK-FALSAFIY TAHLIL QILISHDA GUMANITAR YONDASHUVLAR	262-267
<i>O'razov Bobir Baxtiyorovich</i> IJTIMOIY DAVLAT HAQIDAGI G'ARBONA QARASHLAR: FALSAFIY-ILMIY TAHLIL	268-272
<i>Shaydullayev Normamat Sherkuziyevich</i> RAQAMLASHGAN JAMIYAT SHAROITIDA INSON QADRI VA ONG EVOLYUTSIYASI	273-278
<i>Tursunova Olmos Fayziyevna</i> YOSHLAR HUQUQIY ONGI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHNING MA'NAVIY TARBIYA JARAYONIDA TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI	279-284
<i>Turaeva Sanobar Khalimovna</i> EASTERN EDUCATION - THE IMPORTANCE OF UPBRINGING IN THE FORMATION OF HUMAN QUALITIES IN YOUNG PEOPLE	285-287

<i>Jo'rayev Akram Namozovich</i> EKSTREMIZM G'OYALARIGA QARSHI KURASHDA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH MEXANIZMLARINING PSIXOLOGIK VA FALSAFIY ASOSLARI	288-291
<i>Taylyakova Feruzahon Sultanovna</i> GLOBALASHUV - MA'NAVIYATNI ANGLASH OMILI	292-296
<i>Toxirov Abdumalik Ashurali o'g'li</i> MAHALLA VA OILADA YOSHLAR AXLOQINI ME'YORLASHTIRISHNING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	297-302
<i>Sherboboyev Muxriddin, Javlonbek Hafizullayev</i> KARL POPPERNING BILISH FALSAFASIGA OID QARASHLARI	303-307
<i>Nasriddinov Faxriddin Xalmamatovich</i> AXBOROT VA AXBOROT TIZIMLARINING FALSAFIY TAHLILI	308-314
<i>Ochilov Husan</i> MILLIY AN'ANA VA MODERNIZATSIYA UYG'UNLIGINING FALSAFIY TAHLILI	315-321
<i>Madaminov Nasimjon</i> MILLIY MUSIQIY MEROS ASOSIDA YOSHLARNING ESTETIK DIDI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING FALSAFIY JIHATLARI	322-326
<i>Xolmirzayeva Jumagul Xamdammovna</i> MEHNAT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH SOHADAGI XORIJIY TAJRIBALAR	327-331
10.00.00 - FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Narmuratov Zayniddin Radjabovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SCIENCE/ILM KONSEPTLI FRAZELOGIK BIRLIK LARNING LINGOMADANIY XUSUSIYATLARI	332-337
<i>Payzibayeva Madinaxon Sobirjon qizi</i> INGLIZ XALQ ERTAKLARI OBRAZLARINING BADIY XUSUSIYATLARI VA ULARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	338-342
<i>Axmedov Anvar Botirovich</i> NEMIS TILI TIZIMIDA O'ZLASHMA NEOLOGIZMLARNING ROD KATEGORIYASIGA EGA BO'LIH MASALASI	343-347
<i>Djabbarova Shoir Baltayevna</i> ETNOGRAFIK REALIYALARNING LINGVISTIK XUSUSIYATI	348-351
<i>Genjemuratov Yaqipbek Baxriyatovich</i> FELETONNING JANR SIFATIDA ANIQLASH MUAMMOLARI	352-355
<i>Tadjiyeva Mastura Fayzullayevna</i> INGLIZ MAQOLLARIDA "LOVE" KONSEPTINING VOQELANISHI	356-360
<i>Qurbonova Gulnoza Abduholiq qizi</i> GIDRONIMLARNING STRUKTUR-SEMANIK TAHLILINING XUSUSIYATLARI	361-364
<i>Ayimbetova Shyryn Jabbar qizi</i> BOLALAR ADABIYOTINING POETIK-FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI: YOSH PSIXOLOGIYASI, DIDAKTIKA, AKSILOGIYA	365-371
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> O'ZBEK TILIDAGI IBORALARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI VA FRANSUZ TILIGA TARJIMASI	372-375

<i>Бабаева Зарина Сайфуллаевна, Фёдорова Арина Максимовна</i> ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА	376-385
<i>Xushmatatova Aminaxon</i> LINGUOCULTURAL FEATURES OF SPEECH INTENTION IN THE DISCOURSE OF ENGLISH AND UZBEK DRAMATIC WORKS	386-392
<i>Saparniyazova Sarbinaz Baxtiyarovna</i> THE INFLUENCE OF CONTEXTUAL FACTORS ON THE PERCEPTION OF THE PRAGMATICS OF APOLOGY IN ENGLISH AND UZBEK	393-397
<i>Adxamova Shirin Farhodjon qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA EMOTSIONAL HOLATNI IFODALOVCHI KOLLOKATSIYALARNING QIYOSIY TADQIQI	398-401
<i>Машарипова Валентина</i> ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫЙ АНАЛИЗ ВЕРБАЛИЗАЦИИ ПАРАЛИНГВИСТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ В ПОРТРЕТНЫХ ОПИСАНИЯХ В АНГЛИЙСКИХ И РУССКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ	402-405
<i>Abduqahhorova Gulnoza Abduvahobovna</i> RUS VA O'ZBEK TILLARIDAGI IQTISODIY ANGLISIZMLARNING SINTAKTIK XUSUSIYATLARI	406-411
<i>Raxmonova Yulduz Xusanovna</i> ADABIY ASARLARDA IJTIMOIIY FOJIAVIYLIKNING ESTETIK TALQINI	412-417
<i>Ayimbetova Damekhan Maksetbay qizi</i> ADABIYOTDA ANIMALISTIK JANR VA RAMZIY OBRAZLAR BO'YICHA OLIV BORILGAN ILMIY TADQIQOTLAR	418-427
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Фазилов Фарход Маратович</i> УГОЛОВНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ДИПФЕЙКОВ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	428-439
<i>Zokirov Sherzod Ilxom o'g'li</i> FUQAROLAR MUHOJAJATLARI BILAN ISHLASH BO'YICHA CHET EL DAVLATLARI TAJIRIBASI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL	440-448
<i>Rakhmonov Tolib</i> ISSUES OF DETERMINING THE CIVIL LEGAL STATUS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN UZBEKISTAN	449-454
<i>Sobitxonov Joxongir Zunnurxon o'g'li</i> ISLOM BANKLARI FAOLIYATIDA "FATVO SHOPPING" AMALIYOTI VA UNING OLDINI OLISH BO'YICHA HUQUQIY MEKANIZMLAR	455-462
<i>Mamatmurodov Farrux Farxod o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA SUKUKNI RIVOJLANTIRISH: HUQUQIY ISLOHOTLAR, INFRATUZILMA, MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	463-472
<i>Юнусов Достонбек Анваржон угли</i> ПОНЯТИЕ И ОСНОВНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ПРАВОВОГО РЕЖИМА ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	473-481

<i>Uteniyazov Keulimjay Kuanishbayevich</i> JINOYAT PROTSSESSIDA AYBLOV FUNKSIYASINI AMALGA OSHIRUVCHI SUBYEKTLARNING HUQUQIY MAQOMIGA OID MUAMMO VA YECHIMLAR	482-489
<i>Xidirov G'anisher Tojimurodovich</i> TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATI USTIDAN SUD NAZORATINING QIYOSIY-HUQUQIY TAHLILI	490-499
<i>Baxronov Ravshan Rashid o'g'li</i> SUN'IY INTELLEKT VA INSON HUQUQLARI: NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLAR	500-504
<i>Усмонов Малик</i> ОТСЛЕЖИВАНИЕ И ЗАМОРАЖИВАНИЕ НЕЗАКОННО ПОЛУЧЕННЫХ АКТИВОВ: СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ПОДХОДОВ	505-510
<i>Abdusatarov Jaloliddin Sharafutdin o'g'li</i> RAQAMLI AKTIVLAR BILAN BOG'LIQ NIZOLARNI HAL QILISHNING MUQOBIL USULLARI	511-517
<i>Islomqulova Shohsanam Vahobjon qizi</i> TIBBIYOT XODIMINING KASBIY JAVOBGARLIGINI SUG'URTALASHDA SUG'URTA TOVONI, SUG'URTA PULI VA SUG'URTA MUKOFOTI TUSHUNCHALARINING MOHIYATI	518-524
<i>Ibodullo Xayrullo Jaxongir o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA XORIJIY DAVLATLAR SUDYALARINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAQOMI	525-530
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Xolmatova Ziroatxon Anvarovna</i> BO'LG'USI PEDAGOGLARDA NOSTANDART TESTLARNI TUZISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI	531-534
<i>Mamajonova Gulnoza Karimovna</i> AXLOQIY VA ESTETIK TARBIYA INTEGRATSIYASINING PEDAGOGIK ASOSLARI	535-539
<i>Gulomova Komila Maxamatjanovna</i> TA'LIMDA FAOL O'QITISH METODLARINING SAMARADORLIGI: TAJRIBA VA TAHLIL	540-544
<i>Berdiyeva Nilufar Berdiyev qizi</i> BO'LAJAK MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHI –PEDAGOGLARINING IJODIY KOMPETENSIYALARINI INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI	545-549
<i>Фадлиева Амина Ильхамовна</i> ГУМАНИСТИЧЕСКАЯ ПЕДАГОГИКА КАРЛА РОДЖЕРСА И ЕЁ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ	550-556
<i>Rajabov Eldor Erkinovich</i> THE ROLE OF PEER REVIEW TO IMPROVE WRITING EFFECTIVELY AMONG EFL STUDENTS	557-561
<i>Jumagulova Aziza Abduljalil qizi</i> BOSHLANG'ICH TAYYORGARLIK BOSQICHIDAGI DZYUDOKILARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI JISMONIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	562-573

<i>Toshnazarova Mohinur O'sarali qizi</i> “MOTIVATSION YONDASHUV” HAMDA “KREATIV FIKRLASH” TUSHUNCHALARINING MAZMUN VA MOHIYATI	574-578
<i>Maxmudova Nigoraxon Boyqo'zi qizi</i> BO'LAJAK CHET TILI O'QITUVCHILARINI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA PRAGMATIK MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	579-585
<i>Hamroyeva Robiya Sherali qizi</i> KELAJAK PEDAGOGLARINING TANQIDIY TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR	586-591
<i>Tug'anboyeva Zamiraxon Shuxratbek qizi</i> TALABA KURASHCHI QIZLARNING KUCH CHIDAMLILIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH METODIKASI	592-598
<i>Sadritdinova Dinora A'zamjon qizi</i> WEB ILOVALARNI LOYIHALASHGA OID KOMPETENTLIK VA UNI RIVOJLANTIRISH	599-602
<i>Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИИ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ УСВОЕНИЯ ГРАММАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ	603-611
<i>Ниязова Регина Рустамовна</i> АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ В ОБЛАСТИ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА	612-615

Received: 2 October 2025
Accepted: 15 October 2025
Published: 25 October 2025

Article / Original Paper

THREATS OF INFORMATION IMPERIALISM

Primov Bakhiddin Abdirakhmonovich

Tashkent State University of Economics

Acting, Associate Professor, Department of Philosophy

Abstract. In this article, information imperialism appears as a new threat in the current globalization process, which seriously overshadows the political, economic and cultural independence of national states. Powerful countries are trying to control and own the mind of society by controlling the flow of information using the information resources and technologies that have been created, and in some sense they are succeeding. This situation leads to the weakening of national and world-recognized democratic values, the strengthening of authoritarian ideological influence, and the increase of information asymmetry. At the same time, we consider cyber security issues, protection of national information space, development of information security policy and reduction of threats of information imperialism by increasing information literacy of the population to be an urgent factor of our time.

Keywords: information pressure, information policy, information threat, information attack, information war, information imperialism, information security, information protection.

AXBOROT IMPERIALIZMI TAHDIDLARI

Primov Baxriddin Abdiraxmonovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Falsafa kafedrası v.b., dotsenti.

G-mail: baxriddinprimov57@gmail.com

<http://orcid.org/0009-0008-8082-0098>

Annotatsiya. Mazkur maqolada axborot imperializmi hozirgi globallashuv jarayonida yangi tahdid sifatida namoyon bo'lmoqda, u milliy davlatlarning siyosiy, iqtisodiy va madaniy mustaqilligiga ham jiddiy soya solmoqda. Qudratli davlatlar yaratilgan axborot resurslari va texnologiyalariga imkoniyatlaridan foydalanib ma'lumotlar oqimini nazorat qilish orqali jamiyat ongini boshqarishga, egalik qilishga intilmoqda hamda qaysidir ma'noda uddasidan ham chiqishmoqda. Bu holat milliy va dunyo tan olgan demokratik qadriyatlarining zaiflashuvi, avtoritar mafkuraviy ta'sirning kuchayishi hamda axborot assimetriasining ortishiga olib kelmoqda. Shu bilan birga, kiberxavfsizlikka oid muammolar, milliy axborot makonini muhofaza qilish, axborot xavfsizligi siyosatini rivojlantirish va aholi axborot savodxonligini oshirish orqali axborot imperializmi tahdidlarini kamaytirish bugungi kunimizning dolzarb omili deb hisoblaymiz.

Kalit so'zlar: axborot bosimi, axborot siyosati, axborot tahdidi, axborot hujumi, axborot urushi, axborot imperializmi, axborot xavfsizligi, axborot muhofazasi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI9Y2025N39>

Kirish. Eng kuchli ta'sir vositasiga ega bugungi kun axborot texnologiyalari insoniyatning siyosiy, iqtisodiy, madaniy hayoti, ongi va zehniyatini o'zgartiruvchi muhim hamda hal qiluvchi omilga aylanib bormoqda. Axborot oqimlarini nazorat qilish imkoniyatiga ega bo'lgan davlatlar va transmilliy korporatsiyalar global miqyosda ta'sir o'tkazish vositasi sifatida axborot imperializmini shakllantirmoqda. Bu jarayon milliy davlatlarning axborot makoni ustidan mustaqil boshqaruvini cheklab, ularni tashqi manbalarga tobe etish xavfini

keltirib chiqaradi. Axborot imperializmi nafaqat iqtisodiy va siyosiy sohalarda, balki milliy madaniyat, ma'naviyat va jamiyat ongini transformatsiya qilishda ham namoyon bo'ladi. Yuqoridagi tushuncha va fikrlardan kelib chiqib axborot imperializmi tahdidlarining ta'siri va uning oldini olishga ilmiy jihatdan to'xtalib o'tamiz.

Adabiyotlar tahlili. Axborot imperializmi masalasi jahon ilm-fanida turli yo'nalishlarda tadqiq etilgan bo'lib, G'arb olimlari va tadqiqotchilari ko'proq global media korporatsiyalarning ta'siri va axborot oqimlarining assimetriyasi nuqtai nazaridan o'rganadilar. Misol tariqasida, G. Shiller axborot imperializmini iqtisodiy va madaniy ekspansiyaning yangi ko'rinishi sifatida baholab, uni "mafkuraviy nazorat vositasi" deb ta'kidlaydi. M. Kastels esa axborot jamiyati nazariyasida global tarmoqlar orqali kuchli markazlar zaif davlatlar ustidan nazorat o'rnatishini alohida qayd etadi. Shu bilan birga, rossiyalik tadqiqotchilardan A. Panarin va S. Kara-Murza axborot imperializmini milliy xavfsizlikka tahdid sifatida ko'rib, milliy media makonini rivojlantirish va ta'sir doirasini kuchaytirish maqsadida to'g'ridan-to'g'ri ba'zan, proksi axborotlardan ham foydalanish zarurligini ta'kidlaydilar.

Bugungi kunda mamlakatimiz ilmiy doiralarida axborot imperializmi haqidagi qarashlar alohida yoritilmagan bo'lsada, lekin yurtimizdagi bir qator olimlari N.F. Murotova, N.K. Toshpo'latova, G.B. Alimova, D.M. Salimovlar tomonidan Markaziy Osiyo mintaqaviy kontekstda axborot tahdidlariga tahlili manbalar asosida to'xtalib o'tilgan va ilmiy qarashlarida o'z munosabatlar bildirishgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolamizda tadqiqot metodologiyasiga asoslanib tizimli tahlil, analiz-sintez usullaridan, ilmiy doira vakillarining fikr mulohazalari, yuqoridagi ko'rib o'tilgan olim va tadqiqotchilar qarashlaridan foydalanildi. Axborot imperializmining nazariy asoslarini o'rganishda xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy ishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, axborot xavfsizligi va global media ta'siriga oid ko'plab ma'lumotlar qiyosiy jihatdan o'rganildi. Ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalarida kuzatilayotgan axborot oqimlari kontent-tahlil orqali o'rganiladi. Metodologik asos sifatida axborot va madaniy imperializm konsepsiyasi qo'llaniladi. Mazkur ilmiy maqolamizni yoritishdan asosiy maqsad — axborot imperializmining milliy xavfsizligimizga ta'sirini aniqlash va tushuntirishdan iborat.

Tahlil va natijalar. Axborot texnologiyalari va u bilan bog'liq kommunikatsiyalarining yangi bosqichga ko'tarilishi axborotga egalik qilishga bo'lgan raqobatning kuchayishiga olib kelmoqda. Bu esa axborot imperializmi tushunchasini yuzaga keltirib, bu — global axborot maydonidagi yangiliklar hamda ma'lumotlar oqimlarini, kommunikatsiya vositalari orqali siyosiy, iqtisodiy yoki madaniy ustunlik maqsadida qudratli bir guruh davlatlar yoki transmilliy korporatsiyalar tomonidan nazorat qilish, boshqarish metodlarining yo'naltirilganligini anglatadi.

Urush va jangovar harakatlarsiz g'alabaga erishishning yangicha talqini, axborot imperializmi zamonaviy ko'rinishi sifatida shakllangan bo'lib, axborot texnologiyalari orqali boshqa xalqlar ongini, qadriyatlarini va ijtimoiy xulqini shakllantirish, ular ustidan ma'naviy hukmronlik o'rnatishni nazarda tutadi. Axborot imperializmi nazariyasi o'tgan XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab ilmiy muomalaga kirib kelgan bo'lib, uning ildizlari kommunikatsiya va global media tizimlarining notekis rivojlanishi bilan bog'liq. Bu nazariyaga ko'ra, rivojlangan davlatlar – ayniqsa AQSh, Buyuk Britaniya va boshqa G'arb mamlakatlari – axborot va media bozorlarini monopoliya qilib, dunyodagi axborot oqimlarining yo'nalishi va mazmunini belgilab bermoqda. Natijada, kam rivojlangan yoki rivojlanayotgan mamlakatlar o'z milliy axborot

siyosatida mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatidan mahrum bo'lib, ularning axborot muhiti tashqi ta'sirlar ostida shakllanadi. Axborot imperializmi nazariyasida Shiller, Gerbner, Makfeyl, Herman va Chomski kabi g'arblik olimlar muhim o'rin tutadi. Masalan, Herbert Shiller "Madaniy imperializm" nazariyasida axborot va madaniy mahsulotlar eksporti orqali G'arb mamlakatlari boshqa jamiyatlarning ongini mustamlaka qilishini bildiradi. Chomski esa "aqliy nazorat" va "rozilik ishlab chiqarish" g'oyalarini ilgari surib, ommaviy axborot vositalari orqali jamoat fikrini manipulyatsiya qilish mexanizmlarini yoritgan.

Bu nuqtai nazardan qaraganda, G'arbiy liberal-falsafiy yondashuvlar mafkuraviy shakllanishni iyerarxik hukmronlik emas, balki aksil-avtoritar va inkluziv normativlik doirasida talqin qiladi. Demak, G'arbiy ilmiy maktablarda, ayniqsa, Harvard universiteti doirasida rivojlangan sekulyar-liberal konseptual yondashuvlar mafkura va ma'naviyatni zamonaviy jamiyatning ochiq, murosali va ko'p identitetli strukturasida shakllanuvchi, doimiy ravishda qayta ishlab chiqiladigan ijtimoiy va axloqiy muvozanat maydoni sifatida izohlaydi. Bunday nazariy qarashlar jamiyatning turli ijtimoiy guruhlari o'rtasida tan olinish, tenglik, va adolatga asoslangan muloqotni markazga qo'ygan holda, ma'naviy-mafkuraviy barqarorlikning yangi modellari va ilg'or shakllarini ishlab chiqishga zamin yaratadi [1].

Axborot imperializmi nafaqat siyosiy yoki iqtisodiy ta'sir vositasi, balki madaniy hegemoniya shakli sifatida ham namoyon bo'ladi, chunki u milliy identifikatsiyani so'ndirish, mahalliy qadriyatlarni global stereotiplar bilan almashtirish orqali insonlarning dunyoqarashini o'zgartirishga qaratilgan. Shu sababli bu nazariya axborot xavfsizligi, milliy media siyosat va ma'naviy mustaqillik muammolarini tadqiq etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Axborot imperializmi ma'naviy-mafkuraviy yo'nalish sifatida kuchli xarizmatik vositasi sifatida foydalanishga olib kelmoqda. Ushbu hodisa zamonaviy imperializmning yangi, g'ayri'anaviy ko'rinishi bo'lib, u harbiy yoki iqtisodiy bosim orqali emas, balki axborot va mafkura orqali inson tafakkurini, qadriyat tizimini va ijtimoiy ongini o'zgartirishga qaratilgan. Axborot ma'naviy-mafkuraviy imperializmi nazariyasiga ko'ra, global media tizimi, internet tarmoqlari va ommaviy kommunikatsiya vositalari orqali ma'lumotlar oqimi bir tomonlama – asosan G'arb markazlaridan boshqa mintaqalarga yo'naltiriladi. Bu jarayon natijasida milliy madaniyat, til, an'ana va ma'naviy qadriyatlar tashqi axborot ta'siri ostida so'nib boradi, jamiyatda yot g'oyalar, individualizm va iste'molchilik mafkurasi ustun bo'la boshlaydi. Bunday holatda millatning ma'naviy mustaqilligiga, mafkuraviy barqarorligiga va milliy o'zlikni anglash jarayoniga jiddiy xavf tug'iladi. Axborot ma'naviy-mafkuraviy imperializmi faqat axborot vositalari orqali emas, balki kino, reklama, internet platformalari, virtual madaniyat, musiqa va moda industriyasi orqali ham amalga oshiriladi. "Ma'naviy-axloqiy tarbiya, bir qarashda faqat shaxsga oid ko'rinadi, aslida esa bu ijtimoiy ongning institutsional strukturalarini boshqaruvchi mexanizmdir"[2].

Uning asosiy maqsadi – jahon miqyosida umumiy "global madaniyat"ni shakllantirish orqali odamlarning ongini bir tipga solish, ularni ma'lum g'oyalar, standartlar va qadriyatlar asosida boshqarishdir. Ilmiy nuqtai nazardan bu jarayon ma'naviy mustamlakachilikning axborot texnologiyalari bilan uyg'unlashgan shakli sifatida qaraladi. Bunday imperializmga qarshi kurashish uchun milliy axborot siyosati, axborot xavfsizligi tizimi, sog'lom milliy mafkura va ma'naviy immunitetni mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi. Denys Predko ma'naviyatni "eksistensial-intensional soha" deb atab, uning imperativ xususiyatlarini asoslab

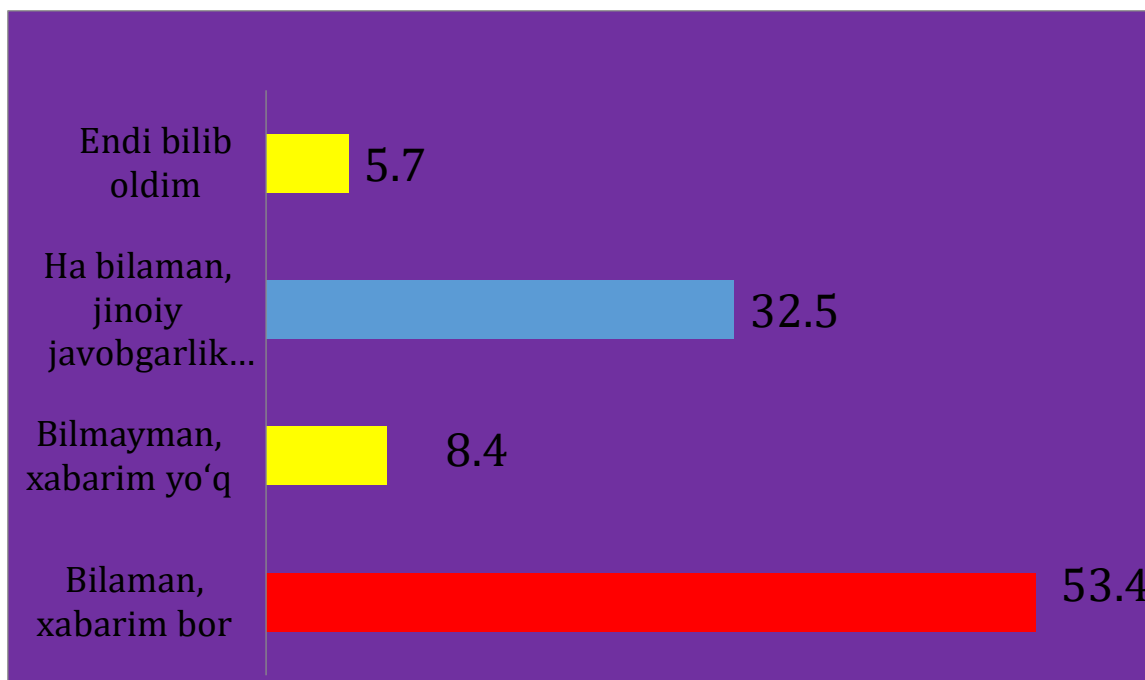
beradi: “ma’naviy imperativlar insonning qadriyatga asoslangan mavjudligi va o’z o’rnini bilishga intilishi orqali shakllanadi” [3] deb e’tirof etadi. Axborot ma’naviy-mafkuraviy imperializmining asosiy xavfi shundaki, u jamiyatni tashqi ta’sir kuchi bilan “ichidan” o’zgartirib, milliy ongini zaiflashtiradi va mustaqil fikrlash qobiliyatini susaytiradi, shu bois bu masala zamonaviy axborot makonida ma’naviy barqarorlikni ta’minlashning eng muhim yo’nalishlaridan biri hisoblanadi. A. Eshmurodov ushbu masalaga ijtimoiy ong darajasida yondashib, “ma’naviyat mafkuraviy xavfsizlikning asosiy tamoyillaridan biri bo’lib, u jamiyatning ichki ruhiy birdamligini ta’minlaydi” deya ta’kidlaydi [4].

Axborotlardan imperializmning an’anaviy urushlardan farqi shundaki, u qurollsiz, qon to’kilmasdan amalga oshiriladigan, ammo natijada jamiyat ongi, dunyoqarashi va qadriyat tizimi ustidan nazorat o’rnatishga qaratilgan kuchli ta’sir vositasidir. An’anaviy urushlar fizik hududni bosib olish, iqtisodiy resurslarni egallash yoki harbiy ustunlikni ta’minlashni maqsad qilsa, axborot imperializmi odamlarning ongini egallash, ularni ma’lum g’oya va mafkuraga ishonitirish orqali mustamlakachilikni “ixtiyoriy” ko’rinishda amalga oshiradi. Axborot urushida qurol sifatida snaryad yoki tank emas, balki ma’lumot, feyk xabarlar, targ’ibot va media manipulyatsiyalar ishlatiladi. Uning asosiy maydoni jismoniy emas, balki ma’naviy va intellektual sohadir. Bunday ta’sir natijasida jamiyatda tashqi g’oyalar milliy manfaatlardan ustun qo’yiladi, mahalliy madaniyat va tarixiy qadriyatlar qadrsizlanadi, milliy birdamlik parchalanadi. An’anaviy urushlarni ko’pchilik dushman sifatida ko’radi va unga qarshi jipslashadi, axborot imperializmi esa ko’zga ko’rinmas yo’l bilan, odamlarning o’z fikri, dunyoqarashi va xulq-atvori orqali amalga oshiriladi. Shuning uchun u an’anaviy urushlarga qaraganda xavfliroq, chunki jamiyatdagi odamlar uni “urush” sifatida emas, balki “erkin fikr”, “axborot almashinuvi” yoki “global integratsiya” deb qabul qiladilar. Ayniqsa bu ma’naviy manipulyatsiyaga olib kelib, yosh avlodning dunyoqarashining o’zgarishiga ta’sir o’tkazadi. E.H. Ibragimovning fikricha, “ma’naviy-ruhiy manipulyatsiyalar yosh avlod ongini boshqarishga qaratilgan strategik vositalar bo’lib, ularning ichki erkinligi va mustaqil tafakkuriga jiddiy ta’sir ko’rsatadi” [5].

Natijada axborot imperializmi qurol ishlatmasdan ham butun millatning ma’naviy mustaqilligi va axborot suverenitetiga putur yetkazishi mumkin. Shu sababli zamonaviy dunyoda axborot makonini muhofaza qilish, milliy media tizimini mustaqil ravishda rivojlantirish va aholining axborot immunitetini oshirish har qanday harbiy mudofaadan kam bo’lmagan darajada muhim vazifa hisoblanadi.

Axborot imperializmi ta’sirini kuchaytirish maqsadida radikalizmdan tahdid sifatida foydalanish zamonaviy geosiyosiy kurashning nihoyatda murakkab va yashirin usuli hisoblanadi. Bu usul orqali ma’lum kuchlar axborot maydonida radikal g’oyalarni tarqatish, ularni ma’lum maqsadlarda qo’llash va jamiyat ongini izdan chiqarish orqali ma’lum davlat yoki xalq ustidan siyosiy va ma’naviy nazorat o’rnatishga intiladi. Radikalizm bu yerda mustaqil g’oya sifatida emas, balki axborot manipulyatsiyasining vositasi sifatida qo’llaniladi. Ya’ni, tashqi kuchlar yoki global axborot markazlari ma’lum din, millat yoki siyosiy guruh obrazini sun’iy ravishda “radikal tahdid” sifatida namoyon qilib, jahon hamjamiyatida u haqida salbiy tasavvur shakllantiradi. Bu orqali ular axborot oqimlarini nazorat qiladi, kerakli joyda xavf muhitini yaratib, siyosiy bosim o’tkazish yoki harbiy aralashuvni oqlash uchun zamin hozirlaydi. Shu bilan birga, radikalizmni axborot quroli sifatida ishlatish jamiyat ichida ham ijtimoiy qarama-qarshiliklarni kuchaytiradi, millatlararo va dinlararo ishonchni susaytiradi,

yoshlar ongida keskin g'oyaviy bo'linishni vujudga keltiradi. Bu borada o'tkazgan onlayn so'rovnomamizda natijalari quyidagi diagrammada o'z aksini topgan.

Diniy radikalizm va terrorizmning internet to'ridan foydalanishini bilasizmi? Uni tarqatmaslik, saqlamaslik va layk bosmaslikni deb ko'rsatilgan savolga ishtirokchilarning xulosasini quyidagicha tahlil qilishimiz mumkin.

*** Xabardorlik darajasi yuqori:**

424 nafar ishtirokchi yuqori ko'satkichi (**53.4%**) diniy radikalizm va terrorizmning internetdagi turli kanallar va saytlar orqali tarqatilayotganligidan **xabardorligini bildirishgan**. Bu holat jamiyatda olib borilayotgan targ'ibotlarga bo'lgan e'tiborga befarq emasligini ko'rsatadi.

*** Huquqiy bilimga ega bo'lganlar:**

257 kishi (**32.5%**) ayni faoliyat uchun **jinoiy javobgarlik mavjudligini bilishadi**. Bu aholining salmoqli qismi qonun ustuvor va chora-tadbirlar aniq, jazo muqarrarligidan ham ogoh.

*** Xabarsizlik darajasi past:**

66 nafar (**8.4%**) ishtirokchi xabari yo'qligini bildirishgan. Bu holat xavf borligini ko'rsatish bilan birga, insonlar hali ham noto'g'ri axborotga ishonib qolayotganini anglatadi.

*** Yangi xabardor bo'lganlar:**

45 kishi (**5.7%**) bu savol orqali respondentlarning **birinchi marta xabardor bo'lgani bildiradi**. Bu esa olib borilgan so'rovlar va targ'ibot tadbirlarining nechog'lik ahamiyatli va samaradorligi yuqoriligini ko'rsatadi.

Bundan ko'rinadiki, jamiyatimizda axborot savodxonligini yanada oshirish taqozo etmoqda.

Bu esa mamlakatning ichki barqarorligi va ma'naviy xavfsizligi uchun jiddiy tahdid tug'diradi. Axborot imperializmida radikalizmdan foydalanishning asosiy mohiyati shundaki, u to'g'ridan-to'g'ri qurol ishlatmasdan ham jamiyatni ichidan bo'lib tashlaydi, uning ongiy birligini yo'qotadi va tashqi kuchlar ta'siriga moyil muhit yaratadi. Shu tarzda radikalizm

axborot imperializmining strategik vositasi sifatida faoliyat ko'rsatib, ma'lum bir davlatning ichki siyosiy tizimini izdan chiqarish, uning xalqaro imijini yomonlashtirish va milliy suverenitetini zaiflashtirishda xizmat qiladi. Shu sababli bu hodisani faqat diniy yoki siyosiy masala sifatida emas, balki axborot xavfsizligi va ma'naviy mustaqillik nuqtai nazaridan ham ilmiy tahlil qilish zarur.

Bugungi kunda to'g'ridan-to'g'ri ba'zida, undan aylanib o'tuvchi proksi axborotlardan ham foydalanish manbasi sifatida qo'llanilmoqda. Proksi axborotlardan imperializm vositasi sifatida foydalanish – bu zamonaviy geosiyosiy va axborot kurashining murakkab shakli bo'lib, u to'g'ridan-to'g'ri ta'sir o'tkazmasdan, balki vositachilar orqali ma'lumotlarni manipulyatsiya qilish va jamoat ongini boshqarish usulini anglatadi. Proksi axborot deganda ma'lum manfaatlarga xizmat qiladigan, tashqi kuchlar tomonidan yaratilgan yoki yo'naltirilgan axborot oqimlari tushuniladi. Bunday axborotlar ko'pincha mustaqil yoki mahalliy manbalar orqali tarqatilgandek ko'rsatiladi, ammo aslida ularning ortida ma'lum siyosiy, iqtisodiy yoki mafkuraviy markazlar turadi. Proksi axborotlar imperializm vositasi sifatida qo'llanilganda, maqsad muayyan mamlakat yoki jamiyatda tashqi kuchlar manfaatiga mos ijtimoiy fikrni shakllantirish, ichki beqarorlikni kuchaytirish, milliy birdamlikni zaiflashtirish va aholini ma'lum g'oya yoki pozitsiyaga moyil etishdan iborat bo'ladi.

Bu usul an'anaviy propaganda dan farqli ravishda yashirin va psixologik ta'sir mexanizmlariga tayanadi, chunki proksi axborot ko'pincha ishonchli va mahalliy manba sifatida qabul qilinadi. Masalan, xalqaro media tarmoqlar, bloglar, ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqatiladigan ma'lumotlar yordamida ma'lum bir mamlakatning ichki siyosati, iqtisodi yoki madaniyati haqida salbiy tasavvur yaratish mumkin. Bu esa axborot imperializmining yangi, ko'zga ko'rinmas, ammo ta'sirli shakli sifatida namoyon bo'ladi. B. A. Primov "Zamonaviy axborot oqimlari shiddati yoshlar ma'naviy-axloqiy qiyofasini shakllantirishda ikki qirrali ta'sir ko'rsatmoqda: bir tomondan u tafakkurni kengaytirs, ikkinchi tomondan ma'naviy bo'shliqlarni vujudga keltirish xavfini kuchaytiradi"[6]. Proksi axborotlar orqali amalga oshirilayotgan ta'sir jarayoni jamiyat ongiga "ichidan" o'zgartirish, uni tashqi g'oyalarga moyil qilish va milliy axborot muhitini izdan chiqarishga qaratilgan bo'ladi. Shu bois bu hodisa axborot xavfsizligi va ma'naviy mustaqillik uchun jiddiy tahdid hisoblanadi. Unga qarshi samarali kurashish uchun milliy axborot makonini muhofaza qilish, ishonchli manbalarni rivojlantirish va aholining axborot madaniyatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Prezidenti o'zining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son Farmonida tasdiqlangan "O'zbekiston – 2030" strategiyasi orqali bu maqsadlarni yanada chuqurlashtirishni ko'zlagan holda quyidagilarni ilgari surdi: "Har bir fuqaroga o'z salohiyatini to'liq namoyon etish imkoniyatini yaratish, adolatli, qonun ustuvorligi ta'minlangan va xavfsiz jamiyatni shakllantirish – bizning strategik maqsadimizdir" [7] degan fikrni ilgari suradi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, axborot imperializmi va uning ma'naviy-mafkuraviy hamda proksi axborotlar orqali namoyon bo'luvchi ko'rinishlari zamonaviy global tizimda jamiyatlar ongi ustidan nazorat o'rnatishning eng samarali vositasiga aylangan. Bu hodisa an'anaviy harbiy va iqtisodiy bosim shakllaridan farqli ravishda inson tafakkurini, milliy dunyoqarashni va qadriyat tizimini izdan chiqarish orqali mustamlakachilikning yangi, ilg'or mexanizmlarini namoyon etadi. Axborot imperializmi jismoniy hududlarni emas, balki ma'naviy makonni egallashga qaratilgan bo'lib, u axborot oqimlari, ommaviy kommunikatsiyalar, madaniy mahsulotlar va raqamli texnologiyalar orqali amalga oshiriladi.

Shu orqali global kuchlar jahon miqyosidagi axborot maydonida monopoliya oʻrnatib, milliy davlatlarning axborot suverenitetini cheklaydi, ularning ijtimoiy ongini tashqi taʼsirlar orqali boshqarish imkoniyatiga ega boʻladi. Natijada jamiyatda milliy mafkura soʻnishi, maʼnaviy qadriyatlar oʻzgarishi va ongli ravishda “axborot mustamlakasi”ga aylanish jarayoni yuzaga keladi.

Bu jarayonlarni ilmiy jihatdan tahlil etar ekanmiz aytish mumkinki, axborot imperializmi XXI asrdagi “qurolsiz urush”ning asosiy shakli boʻlib, uning taʼsir doirasi siyosiy, iqtisodiy va madaniy sohalarni qamrab olgan. Shu sababli milliy axborot xavfsizligini taʼminlash, axborot madaniyatini oshirish, mahalliy media tizimlarni mustaqil ravishda rivojlantirish va aholini axborot manipulyatsiyalariga nisbatan immunitetli qilish davlat siyosati darajasidagi ustuvor vazifa boʻlishi lozim. Faqat shundagina millatning maʼnaviy mustaqilligi, mafkuraviy barqarorligi va axborot suvereniteti asrab qolinishi mumkin boʻladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Taylor Ch. (1992). The Politics of Recognition. In: Multiculturalism and the Politics of Recognition. – Princeton: Princeton University Press. – B. 36–38.
2. Primov B.A. Axborot oqimi jadallashuvining yoshlar maʼnaviy-axloqiy tarbiyasiga taʼsiri (ijtimoiy-falsafiy tahlil). – Toshkent: TDIU, 2020. – 147 b. (58-bet).
3. Predko, D. (2020). Imperatives of Spirituality: Essence and Key Meanings. – Beytulhikme, Vol. 10. – b. 69–78.
4. Eshmurodov A.T. Jamiyatda maʼnaviy xavfsizlikni taʼminlashni takomillashtirish texnologiyalari. Dissertatsiya. – Toshkent: Oʻzbekiston Milliy universiteti, 2020. – 162 b. (53-bet).
5. Ибрагимов Э.Х. Маънавий-руҳий манипуляциянинг ёшлар дунёқарашига таъсири. – ҚарДУ, 2020. – 134 б. (66-бет).
6. Primov B. A. Axborot oqimi jadallashuvining yoshlar maʼnaviy-axloqiy tarbiyasiga taʼsiri (ijtimoiy-falsafiy tahlil). Dissertatsiya. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti. – Toshkent, 2020. – 147 b. (56-bet).
7. Mirziyoyev, Sh.M. Yangi Oʻzbekiston strategiyasi. – Toshkent: “Oʻzbekiston” nashriyoti, 2021. – 354 b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).